

NOTA DE PREMSA

comunicacio@iphes.cat
www.iphes.cat

Noves restes d'*Homo antecessor* auguren un futur molt prometedor per als jaciments d'Atapuerca

Els treballs d'excavació en extensió de la unitat TD6 de la Gran Dolina s'iniciaran la propera campanya i auguren una nova fase excepcional d'una de les joies d'Atapuerca

Juntament amb el jaciment de la Gran Dolina, l'IPHES-CERCA coordina els treballs d'excavació i investigació de quatre jaciments clau més de la Sierra de Atapuerca, a més dels treballs al riu

Tarragona, 21 de juliol de 2022. Avui han finalitzat els treballs d'excavació al complex de jaciments de la Sierra de Atapuerca (Burgos) que es van iniciar el 17 de juny passat i que han comptat amb la participació de més de 300 investigadors de tot el món. **La implicació de personal de l'IPHES-CERCA ha estat molt important, amb prop de 80 membres**, entre personal investigador i tècnic, així com docents i estudiants del màster interuniversitari en Arqueologia del Quaternari i Evolució Humana (Erasmus Mundus) de la Universitat Rovira i Virgili (URV), que ja **han desenvolupat tasques de coordinació i participació activa en 5 jaciments clau d'aquest complex arqueopaleontològic únic.**

Personal investigador i tècnic de l'IPHES-CERCA i estudiants del màster de la URV aquests dies de campanya d'excavacions a la sierra de Atapuerca. Foto: Maria D.Guillén / IPHES-CERCA.

Segons paraules dels mateixos codirectors de l'excavació, els Drs. Eudald Carbonell, José María Bermúdez de Castro i Juan Luis Arsuaga, "aquesta 45a campanya d'excavació ha estat una de les més importants de la història del projecte". Sens dubte, **el descobriment estrella d'aquest any han estat les noves restes humanes d'*Homo antecessor* recuperades a la unitat TD6 de la Gran Dolina d'aproximadament 850.000 anys d'antiguitat.**

Detall de parietal d'*Homo antecessor* recuperat durant la campanya de 2023 a la unitat TD6 de la Gran Dolina. Foto: Maria D. Guillén / IPHES-CERCA

Detall de la falange del peu d'*Homo antecessor* recuperada durant la campanya de 2023 a la unitat TD6 de la Gran Dolina. Foto: Maria D. Guillén / IPHES-CERCA

l és que, més de 30 anys després de l'excavació d'un petit sondeig on van aparèixer les restes d'aquesta espècie humana, juntament amb un miler de peces d'indústria lítica i milers de restes fòssils d'animals, l'equip investigador responsable de l'excavació al jaciment de Gran Dolina ha aconseguit aprofundir la superfície de la unitat TD6. **"Amb alleujament, sorpresa i molta il·lusió, l'equip ha confirmat que aquesta unitat està conservada als més de 40 metres quadrats de l'excavació en extensió"**, segons ha comunicat la Dra. Marina Mosquera, professora de la URV i Investigadora Principal del projecte Atapuerca a l'IPHES. Igualment, els Drs. Palmira Saladié i Andreu Ollé, investigadors de l'IPHES-CERCA i coordinadors dels treballs,

auguren que “el 2024 serà l'inici d'una nova fase de campanyes excepcionals per a una de les joies d'Atapuerca i de l'arqueologia i la paleoantropologia mundials”.

TROBALLES MÉS DESTACADES DE CADA JACIMENT

Durant la campanya d'excavació de 2023 l'equip investigador de l'IPHES-CERCA ha coordinat els treballs d'excavació als jaciments de Gran Dolina, Sima del Elefante, Galería, Cueva Fantasma, tots ubicats a la Trinxera del Ferrocarril-, i a la cueva de El Mirador. A més, s'han dut a terme els treballs de rentat i triat de sediments al riu Arlanzón, al seu pas pel municipi d'Ibeas de Juarros (Burgos).

Jaciments a la Trinchera del Ferrocarril

Gran Dolina (unitats TD8, TD7 i TD6)

Vista general de l'excavació al jaciment de la Gran Dolina. Foto: Andreu Ollé / IPHES-CERCA

Al tram mitjà del jaciment de Gran Dolina s'ha acabat d'excavar la base de la unitat TD8, de la qual encara quedaven zones amb una alta densitat de fòssils, amb la característica diversitat d'espècies (diversos cèrvids, rinoceront, ós, lleó i dents de sabre).

Tot seguit, s'ha excavat la unitat TD7, amb una antiguitat de 800.000 anys. Hi ha aparegut una concentració menys densa de fòssils, amb una excel·lent conservació, i entre la qual destaca una mandíbula completa de rinoceront i un carp (ossos de la mà) d'hipopòtam, amb tots els seus elements en connexió anatòmica.

Mandíbula completa de rinoceront recuperada al nivell TD7 de la Gran Dolina. Foto: Maria D. Guillén / IPHES-CERCA

Detall de la mà d'hipopòtam en connexió recuperada al nivell TD7 de la Gran Dolina. Foto: Andreu Ollé / IPHES-CERCA

En aquest nivell l'evidència de presència humana és pràcticament inexistent, encara que sí que ha aparegut una petita ascla de quars, que se suma a una altra de similar trobada el 1994.

I, després d'aixecar TD7, ja apareix el sostre de l'esperada unitat TD6. La magnífica notícia és que aquest nivell s'ha conservat als 40 metres quadrats que estem excavant. Aquest sostre presenta una característica superfície plena de coprolits de hiena, instruments de sílex i dues restes d'homínid: un fragment parietal i una falange del peu. Aquesta realitat augura el 2024, 30 anys després del descobriment d'*Homo antecessor*, l'inici d'una nova fase de campanyes excepcionals.

Sima del Elefante

Vista general de l'excavació al jaciment de la Sima del Elefante. Foto: Maria D. Guillén / IPHES-CERCA

Els resultats de la campanya d'excavació a la Sima del Elefante d'aquest any han estat molt positius. D'una banda, hem excavat part dels sediments del nivell TE7 on recuperem l'any passat les restes de la cara de d'homínid que anomenem *Pink*. En aquests sediments hem recuperat un còdol de riu de quars tallat i una ascla de sílex cretaci. Això significa que a poca distància de les restes de l'homínid hem localitzat dues de les eines que possiblement utilitzés aquest individu o qualsevol altre grup. Aquest resultat és molt interessant, sobretot si tenim en compte que encara queda un important gruix de sediment del sostre del nivell TE7 on recuperem *Pink*, el còdol de quars tallat i l'ascla de sílex. En conseqüència, el proper any continuarem treballant en aquesta zona del jaciment i és possible que continuem recuperant evidències de les activitats dels homínids a la Sierra de Atapuerca fa més d'un milió d'anys.

Exemples d'indústria lítica recuperades al nivell TE7 de la Sima del Elefante. Foto: Maria D. Guillén / IPHES-CERCA

Finalment, durant aquesta campanya, l'equip investigador que ha estat treballant en aquest jaciment sota la coordinació de la Dra. Rosa Huguet, investigadora de l'IPHES-RECERCA i el dr. Xosé Pedro Rodríguez, professor de la URV i cap de recerca de l'IPHES-RECERCA, han posat al descobert l'esquelet d'un petit carnívor, així com el d'una tortuga al nivell TE6, cosa que ens indica que aquest nivell, identificat l'any passat, presenta restes paleontològiques. Aquestes són les primeres restes fòssils recuperades en aquest nivell, però el proper any tornarem a excavar a TE6 amb l'objectiu de localitzar evidències d'activitat humana, cosa que endarreriria encara més la cronologia dels primers humans a la Sierra de Atapuerca.

Galería

Vista general de l'excavació al jaciment de Galería. Foto: Maria D. Guillén / IPHES-CERCA

Els treballs d'excavació s'han centrat a finalitzar la subunitat GIII amb una antiguitat al voltant dels 300.000 anys. La subunitat següent, la GIIb, apareix ja en pràcticament tota la superfície de Galería. Al llarg d'aquesta campanya s'han recuperat més de 1.300 restes faunístiques i 50 peces d'indústria lítica. La fauna recuperada pertany a cérvols, cavalls i bisons, tant infantils com adults. La indústria lítica destaca per la varietat de matèries primeres (sílex neogen i cretaci, quars, quarsita i gres). Aquest any, a més d'ascles, percutors i petits estris configurats, s'han recuperat diversos instruments de gran format, entre els quals destaca un bifaç de sílex neogen. Amb aquests instruments, els grups humans van dur a terme tasques de carnisseria (evisceració, descarnació i desarticulació de carcasses), encaminades a facilitar el transport dels animals caiguts fora de la cavitat. Alhora, també s'ha documentat el consum in situ d'altres recursos, almenys del moll, a partir de les abundants evidències de fracturació d'ossos d'herbívoros. Els treballs d'excavació al jaciment de Galería estan coordinats per la Dra. Isabel Cáceres, professora de la URV i investigadora de l'IPHES-CERCA i per la Dra. Paola García Medrano, investigadora de l'IPHES-CERCA.

Detall del bifaç de sílex neogen recuperat al jaciment de Galerà. Foto: Maria D. Guillén / IPHES-CERCA

Detall de mandíbula de cèrvid recuperada al jaciment de Galerà. Foto: Maria D. Guillén / IPHES-CERCA

Cueva Fantasma

Vista general de l'excavació al jaciment de Cueva Fantasma. Foto: Maria D. Guillén / IPHES-CERCA

La campanya d'excavació del 2023 al jaciment de Cueva Fantasma permet conèixer la seqüència estratigràfica i ritmes d'ocupació de la cova per part dels Neandertals i els carnívors. Els treballs s'han centrat en les dues entrades del jaciment (nord i sud) i han estat coordinats pel Dr. Josep Vallverdú, investigador de l'IPHES-CERCA i professor de la URV, per la Dra. Ana Isabel Ortega, de la Fundación Atapuerca i pel Dr. Marcos Terradillos, de la Universitat Isabel I de Castilla a Burgos

A l'entrada nord s'han intervingut els nivells CF26 i CF25. A nivell CF26 s'ha recuperat una important col·lecció d'instruments lítics com ara lesques de sílex, gres i quarsita, així com productes Levallois (ascles laminars). Al nivell CF25 s'ha localitzat una acumulació d'ossos de grans dimensions. En aquests ossos apareixen marques d'activitat humana (com la fractura per a l'extracció de medul·la òssia) i n'hi ha d'altres que han estat regurgitats per les hienes. En aquest nivell s'han identificat

molt poques peces d'indústria lítica, però en destaca una punta Levallois de gres. La indústria lítica i els ossos intervinguts provenen de la presència dels neandertals, però les visites en aquesta zona són molt esporàdiques.

Exemples de fauna i indústria lítica recuperades al jaciment de Cueva Fantasma durant la campanya de 2023. Foto: Maria D. Guillén / IPHES-CERCA

A uns metres de l'entrada nord s'ha excavat en una petita covatxa. En aquesta covatxa s'han retirat les capes estèrils superiors i s'ha excavat el nivell CF26. En aquest nivell s'han trobat ossos llargs de diversos animals, així com ascles de sílex.

A l'entrada sud s'ha intervingut els nivells SF32, SF31 i SF30A. El nivell SF32 conté materials de l'holocè, com ara ceràmiques de l'Edat del Bronze. El nivell SF31 conté fauna i nombrosos espeleotemes. El nivell SF30A conté una gran acumulació de restes de cavalls i cérvols consumits, rosegats i molt alterats per les hienes (és una zona de cubil de hienes). També s'han recuperat ossos de hiena, lleó, ós, gos, marmota o bòvid, entre d'altres.

Cova de El Mirador

Vista general de l'excavació al jaciment de cueva de El Mirador. Foto: Maria D. Guillén / IPHES-CERCA

A la cova de El Mirador s'han excavat nivells del neolític antic, amb una antiguitat de prop de 7.000 anys, rics en restes de cultura material, principalment ceràmica i instruments lítics, i en restes òssies d'espècies domèstiques. Destaquen, juntament amb les habituals ovelles i cabres, l'abundant presència de restes de cavall, poc comunes en aquest període, que ajudaran a completar els estudis genètics sobre els èquids peninsulars que s'estan duent a terme al Mirador.

Restes de fauna recuperades al jaciment de El Mirador. Foto: Maria D. Guillén / IPHES-CERCA

Pel què fa als elements de cultura material, sorprèn la gran varietat i riquesa d'instruments lítics i ornaments personals recuperats, alguns elaborats amb matèries primeres poc comunes, com el vidre de roca, o portats de llocs llunyans, com un sorprenent penjoll d'ambre. Mostres de la riquesa i amplis contactes comercials de les primeres comunitats de ramaders i agricultors que es van establir a la Sierra de Atapuerca.

Penjoll d'àmbar recuperat al jaciment de El Mirador. Foto: Maria D. Guillén / IPHES-CERCA

Els treballs al jaciment de El Mirador estan coordinats pel Dr. Josep Maria Vergès, investigador de l'IPHES-CERCA i la Dra. Ethel Allué, professora de la URV i investigadora de l'IPHES-CERCA.

Laboratori de rentat de sediments de la Trinchera al riu Arlanzón

Durant la campanya d'excavació del 2023 als jaciments de la Sierra de Atapuerca s'han processat aproximadament 25 tones de sediment a la vora del riu Arlanzón (Ibees de Juarros, Burgos), sota la coordinació dels Drs. Juan Manuel López García i Carmen Nuñez-Lahuerta, investigadors de l'IPHES-CERCA, i la Dra. Julia Galán, de la Universitat del País Basc.

Equip de treball al laboratori de rentat de sediments al riu Arlanzón. Foto: Maria D. Guillén / IPHES-CERCA

De la gran quantitat de material rentat i garvellat, destaca als jaciments de la Trinchera del Ferrocarril la presència de tot tipus de petits vertebrats (aus, amfibis, rèptils, musaranyes, talps, eriçons, ratpenats i rosegadors). El més destacat ha estat la tornada a l'excavació del jaciment de Trinchera Penal on s'han recuperat dels nivells TP5-TP8 restes de rosegadors extints (Fig.1), com ara *Mimomys savini*, *Allophaiomys chalinei*, *Microtus (Terricola) arvalidens* o *Microtus (Iberomys) huescarensis*. Aquesta associació apareix també als nivells del Plistocè inferior del jaciment de Gran Dolina de TD4 a TD6. També cal ressaltar que s'ha començat a processar sediment procedent del nivell GII del jaciment de Galeria, revelant de moment una associació molt rica dominada per la presència d'amfibis. Entre els nous descobriments a la resta dels jaciments, destaca l'aparició d'un hàmsster extint en el nivell TD4-2W (Fig. 2), probablement pertanyent al gènere *Allocriquetus*, que fins al moment no s'havia identificat en el Plistocè inferior de la Sierra de Atapuerca, encara que sí que estava documentada l'espècie *Allocriquetus bursae* en els nivells

del Plistocè mitjà de Gran Dolina, Galería i Sima de los Huesos. A TD4.2W es confirma també la presència de *Corvus pliocaenus*, una espècie extinta de corb que ja havia estat identificada a la Sima del Elefante, on durant el processat del nivell TE7 d'aquesta campanya s'han recuperat nombroses restes de la mateixa espècie.

Figura 1. Primer molar inferior (m1) esquerre de *Mimomys savini* recuperat de Trinxera Penal (TP5-TP8). Vista bucal.

Figura 2. Maxil·lar esquerre amb primer molar superior (M1) *d'Allocricetus* sp. recuperat del nivell TD4.2W de la Gran Dolina. Vista oclusal.

Per més informació:

comunicacio@iphes.cat

Telf. 616767864

Gerard